

DLA doktori értekezés tézisei

Galavics Gábor

Richard Mühlfeld

Egy kivételes tehetségű klarinétművész életpályája

Témavezető: Horváth Balázs

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28. számú művészet- és művelődés-

történeti tudományok besorolású

doktori iskola

Budapest

2015

I. A kutatás előzményei

Pályám során mindig érdekelt, a klarinét mely tulajdonságai keltik fel a zeneszerzők érdeklődését és készítetik őket arra, hogy új kompozíciókkal gyarapítsák a hangszer irodalmát. Gyakorló zenészként magam is részese lehettem egy-egy kortárs zenemű létrejöttének és megtapasztalhattam, amit a zenetörténet már számtalanszor igazolt, hogy gyakran az előadó személye a kulcs, amely új távlatokat nyit meg az adott hangszer megközelítésében. A klarinétirodalom legfontosabb alkotásainak keletkezése is ilyen szerencsés találkozásokhoz köthető. Mozart és Anton Stadler, Weber és Heinrich Bärmann, Spohr és Simon Hermstedt együttműködése nemcsak klarinétos körökben csenghet ismerősen.

A dolgozatom témájául választott Richard Mühlfeld (1856-1907) is a klarinétozás történetének legnagyobb alakjai közé tartozik. Neve egyet jelent Johannes Brahms élete utolsó éveiben komponált kamaraműveinek születésével. Mühlfeld és Brahms szoros kapcsolata és barátsága által a fafúvós hangszer repertoárjának olyan alappillérei íródtak, mint az Op.114-es a-moll klarinéttrió, az Op.115-ös h-moll klarinétötös és az Op.120-as klarinét-zongora szonáták.

Már a doktori iskolában, amikor a megfelelő témát próbáltam megtalálni, kezdtem el foglalkozni Mühlfelddel. Ahogy egyre jobban beleástam magam a kutatásba, egy egészen kivételes ember életpályája bontakozott ki előttem. Egy olyan klarinétművészé, akit Wagnertől Clara Schumannig, Joachim Józseftől Hans von Bülow-ig mindenki tisztelt és nagyra becsült. Ami különösen megfogott a korabeli beszámolók alapján, az Mühlfeld játékmódjának egyedisége volt, amely zenei kifejezés terén nem a korszak fafúvós hagyományait követte, hanem sokkal inkább egy vonós hangszeres lelkületét takarta. Mindezek miatt határoztam úgy, hogy a meiningeni klarinétos életét dolgozom fel és ezzel egyben a magyar olvasóközönséggel is jobban megismertetem őt, hiszen a témában kizárólag német és angol nyelvű irodalom állt rendelkezésemre.

II. Források

Disszertációm megírása közben elsődleges forrásként Maren Goltz/Herta Müller: *Richard Mühlfeld der Brahms-Klarinettist* című könyvére támaszkodtam, mely a naprakész kutatási eredményeken túl Mühlfeld bátyjának, Christiannak a dokumentációját is tartalmazza és kritikai észrevételekkel egészíti ki. Munkájában Christian Mühlfeld, öccse életrajzának leírásán kívül akkurátusan összegyűjtött több száz – a híres klarinétosról megjelent – koncertkritikát, felsorolta hangversenyeit, a művész teljes repertoárját és hogy kik voltak

kamarapartneri pályája folyamán. Ezen kívül Colin Lawson: *Brahms Clarinet Quintet* és Pamela Weston: *Virtuosi of the Past* című művei adták a legfőbb inspirációt és háttértudást, amelyek részletesen foglalkoznak Mühlfeld életével, kapcsolatával Brahmszal és a kor zenei életére gyakorolt hatásával.

Az említett könyvek mellett a Meiningeni Múzeum internetes adatbankja bizonyult nagyon hasznosnak, ahonnan számos dokumentumot, fényképet használtam fel, melyek úgy érzem nemcsak színesítik dolgozatomat, de sok esetben a mondanivalómat is alátámasztják.

A felsorolt elsődleges források pontos megjelölése:

Goltz, Maren / Müller, Herta: *Richard Mühlfeld der Brahms-Klarinettist. Einleitung, Übertragung und Kommentar der Dokumentation von Christian Mühlfeld*. Balve: ARTIVO Music Publishing, 2007.

Lawson, Colin: *Brahms Clarinet Quintet*. Julian Rushton (szerk.): Cambridge Music Handbooks. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Weston, Pamela: *Clarinet Virtuosi of the past*. London: R. Hale, 1977.

<http://www.musikgeschichte-meiningen.de/db-iko/index.php>

III. Módszer

Doktori értekezésemet négy fő fejezetre osztva építettem fel.

A dolgozat első részében fontosnak tartottam a klarinét keletkezésének és fejlődésének rövid bemutatását, hogy a Richard Mühlfeld által is használt, Bärmann-Ottensteiner típusú klarinétokat el tudja helyezni az olvasó a hangszer történetében.

A második fejezettel átfogó képet kívántam nyújtani a klarinét kamarazenei irodalmának, elsősorban német nyelvterületen történt fejlődéséről a Mozarttól Brahmsig terjedő időszakban. Szándékom a Brahms-művek fontos előzményeinek bemutatása volt, valamint, hogy példák sorával igazoljam, Mühlfeld és Brahms szoros együttműködéséhez hasonlóan miként hatottak a megelőző korok legjelesebb klarinétművészei a repertoár gyarapodására.

A harmadik fejezetet Richard Mühlfeld életének és Johannes Brahmszal való kapcsolatának szenteltem. Különös figyelmet fordítottam arra, hogy korabeli dokumentumokkal erősítsem mondandómat.

A disszertáció utolsó szakaszában Mühlfeld repertoárját igyekeztem az olvasó elé tárni, és ezen keresztül az ő és Brahms által inspirált, új klarinétos kamaraművek létrejöttét

kihangsúlyozni. A fejezetben számos, mára feledésbe merült zeneszerző életével és műveivel foglalkoztam, valamint bemutattam, milyen kapcsolatban álltak Mühlfelddel és Brahmszal.

IV. Eredmények

Doktori értekezésemben amellet, hogy szerettem volna belelátni Richard Mühlfeldnek, ennek az egyedülálló művésznak az életébe és a korszakba, amelyben élt, arra kerestem a választ, hogy miben rejlett klarinétjátékának kivételes vonzereje, amely ekkora hatást gyakorolt több zeneszerző-generációra.

Úgy érzem, dolgozatomban sikerült ezt megvalósítanom, mert azon túl, hogy a témában rendelkezésre álló források tudásanyagát egyesítettem magyar nyelven a fent említett szempontok alapján, bizonyos részekre jóval nagyobb hangsúlyt fektettem, mint ahogyan elődeim tették. Gondolok itt például a 19-20. század fordulóján alkotott, mára jórészt elfeledett zeneszerzők bemutatására, akik Mühlfeld és Brahms kapcsolatának köszönhetően számos értékes darabbal gyarapították a klarinét repertoárját. Meglátásom szerint ez a téma akár egy teljes disszertációt is megérdemelne és kitöltene. Merem ezt leírni azért, mert sikerült a darabok közül jónéhányat meghallgatnom, és egy korszak érdekes, de főleg értékes lenyomataival találkozhattam, melyeknek a koncertpódiumokon a helyük.

V. Az értekezés tárgyköréhez tartozó tevékenység dokumentációja

Doktori disszertációmban Mühlfeld életével és az általa előadott művekkel foglalkoztam. A klarinétos repertoárjának alapját a klasszikus és romantikus klarinétirodalom legfontosabb művei alkották. Mozart, Beethoven, Weber, Spohr, Schubert, vagy Schumann által a hangszerre komponált legtöbb kamara, illetve versenyművet pályám során magam is játszottam. Nincs ez másképp a Mühlfeld életében központi jelentőséggel bíró Brahms-kamaraművek esetében sem, melyeket a Klarinétötös kivételével volt szerencsém előadni.

Ami viszont újdonság lesz számomra, az a most megismert szerzők kamaraműveinek beillesztése jövőbeli koncertjeim programjába.